

KESKUSTELUALOITTEITA 16/75

DISCUSSION PAPERS

Suomen Pankin
kansantalouden osasto

Bank of Finland
Economics Department

Suomen Pankin kirjasto

175473 IVA5a Kirjasto: alaholvi
SUOMEN PANKKI KAN
Rahoitustilastot ja rahoitustilinpito
Suomen Pankin kansantalouden osasto. Keskustelu-
16/75 1975

Tapio Korhonen

RAHOITUSTILASTOT JA RAHOITUSTILINPITO

20.11.1975

Tapio Korhonen

RAHOITUSTILASTOT JA RAHOITUSTILINPITO

20.11.1975

VAIN SISÄISEEN KÄYTTÖÖN

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

ALKULAUSE

SUOMEN RAHOITUSTILASTOT RAHOITUSTILIN- PIDON LÄHDEAINEISTONA	1
1. Rahoitusvirtojen tilastoinnin yleisongel- mia	2
2. Rahoitusmarkkinoiden kytkemisestä kansan- talouden tilinpitoon	3
3. Alaosan tilastojen yhteensovittaminen ..	7
3.1. Suomen Pankki	8
3.2. Pankit	9
3.3. Muut rahoituslaitokset	13
3.4. Ulkomaat	17
3.5. Kunnat	20
3.6. Yritykset ja kotitaloudet	23
3.7. Arvopapereiden sektorijakoon liit- tyviä ongelmia	28
3.7.1. Obligaatiot ja debentuurit .	28
3.7.2. Osakkeet ja osuudet	31
4. Loppupäätelmiä aineisto-ongelmista	35

ALKULAUSE

Oheinen selvitys on lyhennetty versio siitä paperista, joka alkuaan kirjoitettiin rahatalouden toimistossa suoritetun rahoitustilinpitoaineiston kokoamisen yhteydessä vuosina 1973-74. Vaikka esitystapa siinä onkin rahoitustilinpidon kokoamista kuvaava, paperilla lienee yleisempääkin merkitystä nimenomaan Suomessa julkaistavien rahoitustilastojen esittelijänä. Samalla siinä tarkastellaan Suomen rahoitusmarkkinoiden instituutioita ja niiden välisiä yhteyksiä. Suuren osan siitä muodostavat ne arviot ja johtopäätökset, joihin tultiin yritettäessä sovittaa hajanaiset, eri tarkoituksia varten laaditut rahoitustilastot yhtenäisiä periaatteita noudattavaksi rahoitustilinpidoksi. Selvitys käsittelee paitsi eri tilastojen kattavuutta, vertailukelpoisuutta ja yhteensopivuutta, myös aikasarjojen jatkuvuutta. On selvää, että tämän kokoinen selvitys voi keskittyä vain pääkohtiin. Kansantalouden osastolla käytettävän rahoitustilinpidon varsinaiset laskentaohjeet sisältyvät eri paperiin.

SUOMEN RAHOITUSTILASTOT RAHOITUSTILINPIDON LÄHDEAINEISTONA

Kansantalouden sektoreiden rahoituksesta julkaistaan Suomessa tietoja useissa eri tyyppisissä tilastoissa. Näiden tilastojen laadinta palvelee tavallisesti omaa erityistarvettaan, eivätkä niiden sisältämät tiedot välttämättä sovellu erityisen hyvin sellaisen rahoitustilinpidon perusaineistoksi, joka palvelisi Suomen Pankin käyttötarpeita. Tässä artikkelissa tarkastellaan aikaisempien ja nykyisten rahoitustilastojen käyttökelpoisuutta Suomen Pankissa laaditun rahoitustilinpidon lähdeaineistona.

Rahoitustilinpitoa kootessa on lähtökohtana ollut Suomen Pankissa perinteisesti käytetty aineisto ja sen ryhmittely seurantaä ja ennusteita varten. Tämä lähestymistapa on ollut pääsyynä siihen, ettei nykyisin tilastokeskuksen julkaisemia rahoitustaseita eikä rahoitustilinpitoa ole voitu sellaisenaan käyttää perusaineistona. Toinen näiden valmiiden tilastojen käyttöä suhdanneseurannassa ja ennusteissa vaikeuttava tekijä on niiden valmistumisen pitkä viive. Rahoitustilinpito- ja rahoitustasetaulukot sisältävät kuitenkin myös muualla julkaisematonta, suhteellisen luotettavaa tilastoaineistoa, ja varsinkin näiltä osin niiden tietoja on käytetty hyväksi. Tilastokeskuksessa on suoritettu myös sektorikohtaista rahoituksen lähteiden ja käy-

tön aikasarjojen selvitystyötä, jonka tuloksia on julkaistu pro gradu -tutkielmina.¹ Näiden selvitysten antamia lukuja ei voi kuitenkaan sellaisinaan kytkeä yhtenäiseksi rahoitustilinpidoksi eroavien sektori- ja vaadekäsitteiden vuoksi.

1. Rahoitusvirtojen tilastoinnin yleisongelmia

Rahoitustilinpidossa käytetään rahoitusvaateiden osalta nettoutettuja virtalukuja, jotka yleensä lasketaan varantojen erotuksina. Tästä tilastointimenetelmästä aiheutuu rahoitustilinpidon alaosaan paljon virheitä, sillä varantojen laskentaperusteet muuttuvat usein. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun tilastoon lisätään rahoituslaitoksia tai luottotyypppejä. Samoin käy, kun varannon aliarvostusprosenttia muutetaan tai valuuttamääräisen tai valuuttaan sidotun vaateen kyseessä ollessa valuuttakurssia muutetaan. Tällöin varantoon nähden pienikin korjaus saattaa näkyä varannon muutoksessa suhteellisesti hyvin suurena.

---

1. Kokko, Pentti: Suomen pankkiryhmittymät rahoitustilinpidon valossa vuosina 1954-1968. 1971.

Turkkila Juhani: Kunnallistalous Suomessa vuosina 1948-1969 rahoitustilinpidon valossa. 12.1.1972.

Huomo, Ahti: Rahoitustilinpidollinen tarkastelu kiinnitysluottoja vakuutuslaitosten rahoituksenvälitystoiminnasta Suomessa vuosina 1949-1969. 1972.

Salo, Pekka: Yrityssektorin rahoitustarkastelu toimialoitain. Syyskuu 1973.

Käär, Esa-Jukka: Valtiontalouden rahoitustarkastelu vuosilta 1953-1971. Marraskuu 1973.

Virkkunen, Matti: Ulkomaat-sektori rahoitustilinpidossa ja Suomen ulkomaiset velat ja saatavat vuosina 1953-1972. Huhtikuu 1974.

Toinen rahoitustilastojen yleisongelma on mahdollisuus kirjata samat varat eri tavoin velkoja- ja velallissektoreissa. Tämä saattaa johtua matkalla olevista eristä tai muista kirjauseroista, mutta erityisesti siirrettävien ja haltijavelkakirjojen osalta velallisen on usein suorastaan mahdoton tietää kulloistakin velkojaa. Yleisesti tunnettujen seteleiden, obligaatioiden ja osakkeiden lisäksi on Suomen oloissa näistä ainoastaan Suomen Pankin talletustodistuksilla ja pankeissa olevilla määräaikaistalletuksilla merkittävä asema.¹ Koska näitä kuitenkin (seteleitä lukuun ottamatta) siirretään varsin vähän, ne eivät Suomessa muodosta rahoitustilinpidoon kannalta niin suurta ongelmaa kuin monessa muussa maassa.

Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi aiheuttavat monet muutkin seikat tilastosarjoihin eroja ja virheitä. Näiden joukossa ovat myös suoranaiset kirjaus- ja laskuvirheet. Erityisesti on syytä todeta, että yhden vuoden varantoa laskettaessa tehty virhe näkyy muutossarjassa kahtena peräkkäisenä vuonna vastakkaismerkkisenä.

2. Rahoitusmarkkinoiden kytkemisestä kansantalouden tilinpitoon

Laadituissa rahoitustilinpitotaulukoissa on ollut tarkoituksena kytkeä rahoitustilastojen tiedot normaaleihin vanhan SNA:n mukaisiin kansantalouden tilinpidoon lukuihin. Monista tekijöistä johtuen kytkeminen on epävarmaa, ja lopputulosta on tulkittava varauksin. Kansantalouden tilinpidoon lukuja käytännössä laskettaessa tehdään ratkaisuja, joita ei voi ottaa huomioon erillisessä rahoitustilinpitotarkastelussa. Näihin yksityiskohtiin ei tässä yhteydessä juuri puututa, vaan seuraavassa keskitytään ainoastaan eräiden tärkeimpien, lähinnä periaatteellisten ongelmien tarkasteluun.

---

1. Näihin voisi lukea myös pankeissa olevat shekkitilit, koska niillä olevat varat siirtyvät asetettujen shekkien mukana.

Rahoitustilinpidon tulisi kuvata todellisia rahoitusvirtoja. Täten kansantalouden tilinpidosta olisi poistettava kaikki laskennalliset erät, esim. omistusasuntojen vuokrat, jotka ovat mukana toisaalta pääomatuloissa ja toisaalta kulutuksessa. Myös poistot ovat vain kirjanpidollinen erä, joka ei varsinaisesti kuulu rahoitus(kassa)virtoihin. Vastava ongelma on alaosassakin, jossa esimerkiksi kiinteistöjen arvonkorotukset tulisi jättää periaatteessa kokonaan pois. Toisaalta mikään ei estä käytännön tarpeiden niin vaatiessa liittämästä näitä eriä mukaan, kunhan ne merkitään sekä rahoituksen lähteiden että käytön puolelle.

Ylä- ja alaosan kytkennän ongelmien osalta voinee tehdä seuraavan kahtiajaon: toisaalta sektorien yhdenmukaisen erottamisen ylä- ja alaosassa sekä toisaalta yläosan periaatteessa suoriteperusteisten kansantalouden virtatilien kytkeminen alaosan pääasiassa kassapohjaisiin rahoitusvirtatietoihin.

Kansantalouden tilinpidon sektorijako, joka käsittää kotitaloudet, yritykset, julkisen sektorin ja ulkomaat, määrää alaosan "reaalisektoreiden" rajat.¹ Julkisesta sektorista on lisäksi olemassa jako valtioon (ml. Kansaneläkelaitos) ja kuntiin.² Näiden lisäksi rahoitustilinpidossa tarvitaan erikseen rahoituslaitokset, jotka on edelleen jaettu Suomen Pankkiin, pankkeihin (liikepankit, säästöpankit, osuuspankit ja Postipankki) sekä muihin rahoituslaitoksiin (kiinnitysluottolaitokset, vakuutusyhtiöt, Kansaneläkelaitos, ei-yhtiömuotoiset vakuutuslaitokset, kehitysluottolaitokset, luottokaupan rahoituslaitokset ja palveluluottolaitokset).

---

1. Vanhan ja uuden SNA:n mukaiset sektorikäsitteet eroavat hiukan toisistaan, sillä edellinen perustuu lähinnä toimipaikan luonteen mukaiseen funktionaaliseen sektorijakoon ja jälkimmäinen päätöksentekoyksikön mukaiseen institutionaaliseen sektorijakoon. Tämä jako aiheuttaa käytännössä esimerkiksi asuntojen omistuksen osalta vaikeuksia.

2. Valtion ja kuntien rahoitustilinpidon yläosasta on julkaistuja tietoja budjetin taloudellisessa katsauksessa.

Koska rahoituslaitosten säästämällä (voitolla) ja investoinneilla ei juuri ole makrotaloudellista merkitystä, on katsottu tarkoituksenmukaiseksi jättää rahoituslaitosten yläosa kehikosta kokonaan pois. Yrityssektorin luvut ovat siis yläosassa yhtenäisenä ja Kansaneläkelaitos on valtion yhteydessä. Sektori-identiteettien säilyttämiseksi siirretään kuitenkin rahoituslaitosten rahoitusjäämät erityisellä korjauserällä yrityksestä (Kansaneläkelaitos valtiosta) kuhunkin rahoituslaitossektoriin.

Kansantalouden tilinpidon ratkaisuista on kiinnitettävä huomiota ainakin seuraaviin: Asunto-osakeyhtiöt on luettu kotitaloussektoriin. Julkinen sektori sisältää julkiset liikelaitokset (esim. valtionrautatiet, postin, kuntien sähkölaitokset) mutta ei Suomen Pankkia, Postipankkia eikä valtioenemmistöisiä osakeyhtiöitä, jotka on luettu yrityssektoriin. Sekä vapaaehtoisten että pakollisten (poisluettuna Kansaneläkelaitoksen rahastot) henki- ja eläkevakuumusrahastojen kasvu sisältyy kotitaloussektorin säästämiseen.

Alaosan vaateiden sektorikäsittelyssä on otettava huomioon edellä mainitut tekijät. Periaatteellinen ylä- ja alaosan yhteenkytkentä vaatii lisäksi ainakin reaali-pääoman ja aineettomien oikeuksien myyntien selvittämisen, siirtyvien erien käsittelyn ja mahdolliset arvonnjärjestelyjen, valuuttakurssimuutosten ym. ei rahoitusvirtojen korjauserät. Seuraavassa käsitellään näistä reaali-pääoman myyntejä ja siirtyviä eriä.

Koska kansantalouden tilinpidon mukaiset investointiluvut sisältävät ainoastaan reaali-pääoman muodostuksen, joudutaan olemassa olevan reaali-pääoman ostot ja myynnit ottamaan ala- ja yläosan väliin korjauseränä. Esiintulevista sektoreiden välisistä reaali-pääoman kaupoista ovat merkittävimpiä maanostot, joissa liikkuu huomionarvoisia rahamääriä. Maan ja yleensä olemassa olevan reaali-pääoman kauppaja koskevat tilastot ovat kuitenkin hyvin puutteellisia.

Yläosan virtojen suoriteperusteisuudesta ja alaosan tärkeimpien virtojen kassaperusteisuudesta aiheutuu siirtävien erien ongelma. Periaatteessa tässä ei tietenkään ole mitään vaikeuksia: Yläosan suoriteperusteiset virrat saadaan kassaperusteisiksi sijoittamalla kehikkoon siirtyvät erät joko sen alaosaan tai ylä- ja alaosan väliin jääviin korjauseriin. Käytännössä siirtyvät erät kuitenkin on epäselvä käsite ja niiden tilastointi erityisesti sektorijaon osalta hyvin puutteellinen, mikä johtuu jo erien tavattomasta heterogeenisuudesta. Periaatteessahan näihin eriin luetaan kaikki luottosuhteet, jotka välittömästi liittyvät yläosan virtoihin. Niitä ovat kauppaluotot, etukäteen ja jälkikäteen maksetut palkat, julkisen sektorin lukuisat erilaiset tulo- ja menojäämät ja ennakot, pankkien siirtyvät korkovelat ja saatavat jne.

Ala- ja yläosan välille eroja aiheuttavien laskentatapojen ohella on kansantalouden tilinpidossa myös ratkaisuja, jotka ovat yhdenmukaisia alaosassa tehtävien ratkaisujen kanssa. Näistä mainittakoon esimerkiksi luottotappiot, jotka näkyvät alaosassa samoin kuin luoton takaisinmaksu. Yläosassa luottotappiot käsitellään tulonsiirtojen tapaan siirtoina velkojalta velalliselle, siis velkojan rahoituksen käyttönä ja velallisen rahoituksen lähteenä. Luottotappion sattuessa pysyvät siten koko kehikon osalta sekä sektori- että markkinarajoitukset voimassa.

Edellä on käsitelty eräitä keskeisiä tekijöitä, jotka aiheuttavat rahoitustilinpitokehikon ylä- ja alaosan välille tilastovirhettä. Kehikkoon kuuluu lisäksi se kansantalouden tilinpidon tilastovirhe, joka on sijoitettu varastoinvestointien yhteyteen. Näiden virheiden merkitys rahoitustilinpidon lopputuloksen kannalta riippuu paitsi niiden suuruudesta, myös niiden vuosisarjan käyttäytymisen säännönmukaisuudesta.

3. Alaosan tilastojen yhteensovittaminen

Suomen Pankissa sisäiseen käyttöön tehtävän rahoitustilinpidoon etuna on, että siinä voidaan käyttää monien keskeisten sektoreiden osalta luottamuksellisia tietoja. Näitä ovat lähinnä Suomen Pankin sekä pankkien tasetiedot julkaistuja jonkin verran yksityiskohtaisempina. Tämän lisäksi Suomen Pankissa on maksutasetilastojen perusaineisto sekä keskeiset tiedot valtiontalouden rahoituskehityksestä. Nämä tilastot tekevät mahdolliseksi rahoituskehityksen seuraamisen näiltä osin kuukausikohtaisenakin, mikä julkaistujen tilastojen perusteella on hankalaa. Toisaalta on todettava, että vuositasolla julkaistutkin tilastot riittävät varsin tarkoin kuvaamaan keskeisten rahoitusinstituutioiden aseman kehityksen.

Seuraavassa käydään läpi sektoreittain ja (obligaatioiden sekä osakkeiden osalta) vaateittain mahdollisuudet koota Suomessa aikaisemmissa artikkeleissa hahmoteltu rahoitustilinpitoasetelma. Tarkasteluperiodi alkaa vuodesta 1961. Painopiste on julkaistujen tilastojen läpikäymisessä ja tällöin keskitytään nimenomaan arvioimaan niiden sisältämien tietojen käyttökelpoisuutta kyseessä olevan rahoitustilinpidoon kannalta. Tilastolähteiden osalta todettakoon, että rahoituslaitoksia koskevat tilastot tehtiin ennen vuotta 1970 valtaosin Suomen Pankissa, mutta sittemmin ne on tehty tilastokeskuksen rahoitustilastotoimistossa.

Valtiontaloutta on seuraavassa käsitelty ainoastaan lyhyesti niiltä osin, joilta se liittyy tarkasteltaviin sektoreihin ja vaateisiin, koska valtiontalouden rahoitusta esitellään erillisessä artikkelissa.

3.1. Suomen Pankki¹

Lähtökohtana Suomen Pankissa toteutettavassa rahoitustilinpitotarkastelussa on luonnollisesti keskuspankin tase, joka on esitetty pelkistettynä seuraavassa asetelmassa.

Suomen Pankin nettotase²

<u>Rahoituksen käyttö (Saatavat)</u>	<u>Rahoituksen lähteet (Velat)</u>
Nettosaatava ulkomailta	Setelistö
Nettosaatava liikepankeilta	Nettovelka valtiolle
Luotot yrityssectorille	Nettovelka Postipankille
	Velat yrityssectorille
	Nettotaseresiduaali

Nettotase-erät voidaan ottaa rahoitustilinpitokehikkoon nimellisarvoisina ja sektorikohtaisesti ryhmitettynä setelistöä lukuun ottamatta. Näitä eriä voidaan haluttaessa jakaa esim. vaateen mukaan (obligaatiot, valtion kassaerät jne.).

Suomen Pankin keskeisimpiä tase-eriä ovat sen nettoasema ulkomaihin, valtioon ja pankkeihin nähden. Ulkomaisten erien osalta on merkittävää, että ne kaikki eivät kuulu

---

1. Suomen Pankki julkaisee viikottain tilansa, joka esitetään julkaisuissa: Bank of Finland Monthly Bulletin, Pankkitilasto (SVT VII D, vuoden 1973 loppuun), Pankkien ja kiinnitysluottolaitosten kuukausitilasto (vuoden 1974 alusta) ja Tilastokatsauksia. Suomen Pankkia koskevia tietoja on myös Suomen Pankin tilinpäätöksessä, Suomen Pankin vuosikirjassa, eduskunnan pankkivaltuusmiesten kertomuksissa, Suomen tilastollisessa vuosikirjassa, julkaisussa Suunta ja Suhdanne sekä tilastokeskuksen (vuoteen 1970 Suomen Pankin) julkaisemissa rahoitustaseissa (Rahoitusmarkkinatilastoa vuosilta 19.. ja 19..) ja rahoitustilinpitossa (rahoitustilinpitoa vuodelta 19..) sekä luottokantatilastossa. Kansainvälisistä tilastojulkaisuista Suomen Pankkia ja yleensä Suomen rahoitusmarkkinoita koskevia tietoja on OECD Financial Statistics'issa (sisältää mm. laajalti rahoitustilinpitoa) sekä IMF:n julkaisussa International Financial Statistics.

2. Rahoitusvirtatilinpitossa käytetään tase-erien netto-muutoksia (Δ).

valuuttavarantoon, vaan osa niistä on maksutaseen lyhyt- tai pitkäaikaisessa pääomassa. Suomen Pankin suhteet valtioon ovat paljolti erillisiä järjestelyjä, joista merkittävin on viime aikoina ollut valtion suhdannerahastoon siirrettyjen varojen sijoittaminen Suomen Pankkiin. Pankkien keskuspankkivelan käsittelyssä on noudatettu käytäntöä, jonka mukaan myös termiiniobligaatiot luetaan mukaan keskuspankkivelkaan. Suomen Pankin suorat rahoitussuhteet yleisöön ovat vähäisiä. Luottojen puolella se osallistuu erinäisiin erityisluottojärjestelyihin, ja sen velkoina yleisölle ovat sinne talletetut lähinnä suhdannevarausten tyyppiset erityistalletukset.

Suomen Pankin talletustodistukset ovat siirrettäviä, mutta tosiasiaissa niiden haltijat ovat Suomen Pankin tiedossa. Näin ei toisaalta ole setelistön kohdalla, vaikkakin liikepankkien ja valtion hallussa oleva setelistö on mahdollista selvittää. Suomen Pankin taseen vastattavien puolella ovat liikepankkien (vuodesta 1974 alkaen yleensä vastaavien puolella), Postipankin ja valtion shekkitilit, joilla nimenomaan vuoden vaihteessa pidetään ainoastaan vähän varoja, mutta joiden merkitys keskeisten sektoreiden välisessä maksuliikkeessä on suuri.

3.2. Pankit¹

Pankkien nettotase voidaan esittää esimerkiksi seuraavassa muodossa:

---

1. Pankkeja koskevia tilastoja ovat: Liikepankit ja kiinnitysluottolaitokset (SVT VII C, vuoden 1973 loppuun), Pankkien ja kiinnitysluottolaitosten kuukaustilastoa (vuoden 1974 alusta), Säästöpankkitalasto (SVT VII A), Osuuspankkitalasto (SVT VII E, ennen vuotta 1970 tilaston julkaisi Osuuspankkien Keskusliitto ry.), Postipankki (postipankin hallituksen kertomus vuodelta 19.., SVT VII B), Rahalaitosten anto- ja ottolainaus (vuoden 1975 alusta oleellisesti supistettu), pankkien vuosikertomukset sekä useimmat Suomen Pankin yhteydessä mainitut tilastot.

Pankkien nettotase¹

<u>Rahoituksen käyttö</u> (Saatavat)	<u>Rahoituksen lähteet</u> (Velat)
Luotot yleisölle (Yleisön obligaatiot)	Käteistalletukset Aikatalletukset
Postipankin nettosaatava Suomen Pankilta	Yksityispankkien nettovelka valtiolle
Nettotaseresiduaali	Postipankin nettovelka valtiolle (Valtion obligaatiot)
	Pankkien nettovelka ulko- maille
	Liikepankkien nettovelka Suomen Pankille
	Pankkien omat pääomat

Pääperiaatteena on, että muiden sektoreiden asema Suomen Pankkiin nähden sovitetaan Suomen Pankin rahoitustaseen mukaiseksi. Tärkein muutos tältä osin on edellä mainittu termiiniehdoin Suomen Pankille myytyjen obligaatioiden lisääminen pankkien taseisiin toisaalta niiden velaksi Suomen Pankille ja toisaalta saataviksi obligaatiot liikkeel-
lelaskeneelta sektorilta.

Pankkien ottolainaussarjat ovat sekä käteistalletusten (shekkitilit ja yleisön siirtotilit) että aikatalletusten osalta julkaistujen tilastojen mukaiset. Vuoden 1967 alusta vuoden 1973 loppuun liikepankkien taseissa oli erä "kotimaiset ulkomaan rahan määräiset velat", joka sisälsi pääasiassa valuuttamääräisiä talletuksia. Näiden määrää ja jakautumista käteis- ja aikatalletuksiin ei tiedetä ennen vuoden 1974 alussa suoritettua pankkitilastojen uudistusta. Tilastouudistuksen yhteydessä tapahtui eräitä muutoksia, jotka aiheuttivat pieniä muutoksia sarjoissa. Aikaisemmin esimerkiksi muiden rahoituslaitosten talletuksista luettiin vakuutuslaitosten talletukset yleisön talletuksiin. Uudistuksen jälkeen muiden rahoituslaitosten talletukset

---

1. Rahoitusvirtatilinpidossa käytetään tase-erien nettomuutoksia (Δ).

saadaan erikseen. Kuitenkaan tilastouudistus ei ollut kailta osin täysin onnistunut, sillä esimerkiksi vieläkään ei kaikista rahoituslaitoksista saada yhtenäisiä tietoja.

Talletusten sektorijako sekä käteis- että aikatalletusten osalta on heikosti tunnettu, eikä ainakaan vuosimuutosten jakoa voida suorittaa sektoreittain. Selvää on toisaalta, että käteistalletukset ovat valtaosin yrityssektorin, lähinnä kaupan ja teollisuuden varoja, kun taas aikatalletukset kuuluvat pääosin kotitalouksille. Kuntien finanssibilaston, teollisuuden, kaupan ja muiden tasetilastojen tiedot antavat pankkitilastoihin verrattuna huomattavasti pienemmän käteistalletusten määrän, mikä johtunee pääosin maksuliikkeen yhteydessä tapahtuvista kirjaamiseroista.¹ Vuoden 1974 alusta saadaan mahdollisesti muut rahoituslaitokset ja kunnat sekä käteis- että aikatalletusten osalta ainakin pääosin erikseen². Sen sijaan aikaisemmilta vuosilta on tästäkin jaosta ainoastaan varantoa koskevia hajanaisia poikkileikkaustietoja, joista ei ole paljon apua vuosimuutosten selvittämisessä.

Pankkien antolainauksen osalta on tilastokeskus julkaissut yhtenäiset sarjat vuodesta 1959 alkaen.³ Suomen Pankissa on käytetty laajaa luottokäsitettä, joka on antolainauksen (shekkiluotot, vekselit ja velkakirjalainat) lisäksi sisältänyt vuoden 1967 alusta liikepankkien taseisiin tulleet "kotimaiset ulkomaan rahan määräiset saatavat" sekä pankkien hallussa olevat yleisön obligaatiot (ml. Suomen Pankille tilapäisesti myydyt termiiniobligatiot). Mainitun vuoden 1967 alussa on liikepankkien suppeassa antolainaus-sarjassa "kotimaisten ulkomaan rahan määräisten saatavien"

---

1. Esimerkiksi asetettuja mutta lunastamattomia shekkejä vastaavat varat eivät yleensä tulle kirjatuiksi kummankaan maksutapahtumaan osallistuvan sektorin taseisiin käteistalletuksina, vaikka ne pankkien kirjanpidossa pysyvät asettajasektorin varoina shekin lunastamiseen asti.

2. Rahoituslaitosten neljännesvuosittainen tilasto, jonka pitäisi alkaa vuoden 1974 alusta ja joka sisältäisi mm. säästö- ja osuuspankkiryhmien taseet sekä tietoja obligatioista ja kuntien pankkisuhteista, ei ole vielä heinäkuuhun 1975 mennessä ilmestynyt.

3. Rahalaitosten anto- ja ottolainaus vuosina 1959-1971
No RT 1972:18.

ilmestymisen vuoksi pudotus, koska niistä osa oli aikaisemmin luettu antolainaukseen. Tämän muutoksen suuruudesta ei ole tarkkaa tietoa. Vuoden 1974 alusta erä muuttui liikepankkien taseesta "ulkomaan rahan määräisiksi luotoiksi". Pankkien luotonannosta todettakoon vielä, että pankkien valtion varoista välittämät lainat ovat rahoitustilinpidossa mukana toisaalta pankkien luotoissa yleisölle ja toisaalta pankkien velkana valtiolle.

Luottojen sektorijako ei ole kaikilta osin saatavissa. Luottokantatilastosta saadaan kuntien luotot erillisinä, vuoden 1970 lopusta alkaen myös luotot muille rahoituslaitoksille. Aikaisemmilta vuosilta muiden rahoituslaitosten saamat pankkiluotot on esitetty Suomen Pankin vuosittain julkaisemassa Taloudellisissa selvityksissä ja vuosina 1968 ja 1969 erillisinä julkaistuissa rahoitustaseissa. Suurimmaksi vaikeudeksi jää tässäkin kotitalous- ja yrityssektorin erottaminen. Luottojen elinkeinoryhmityksestä voi kuitenkin melko tyydyttävästi päätellä sektorin.

Pankkien ulkomaiset erät ovat julkaistuissa taseissa vuoden 1967 alkuun asti varsin epäselviä, koska niihin sisältyi kotimaisia ulkomaan rahan määräisiä saatavia ja velkoja. Valtaosa pankkien ulkomaisista saatavista ja veloista on ollut valuuttavarantoa laskettaessa huomioonotettavia, ja näiden osalta on maksutasetilastoissa tietoja vuodesta 1965.

Liike-, säästö- ja osuuspankkien välittömät yhteydet valtion ovat nykyisin vähäiset aikaisemmin mainittuja välitettyjä lainoja lukuunottamatta. Sitä vastoin Postipankin ja valtion väliset rahoitusliiketoimet ovat jatkuvia ja suuria, mikä johtuu Postipankin asemasta valtion kassaliikettä hoitavana pankkina. Maksuliikettään varten valtiolla (Valtiokonttorilla) tilivirastoineen ja alitilittäjineen on Postipankissa siirtotilejä. Näiden transaktiutilien lisäksi valtiolla on ollut lyhytaikaista saatavaa tai velkaa (konttokuranttiluotto) Postipankilta. Postipankin salkussa on ollut melkoisesti valtion obligaatioita.

Pankkien muista tase-eristä omaa pääomaa (osakkeita) tarkastellaan myöhemmin osakeomistuksen yhteydessä. Taseissa esitetty kiinteistöjen muutos kuuluu reaali-pääomanmuodostuksen osalta rahoitusjäämän korjauserän välityksellä yrityssektorin investointeihin. Kiinteistöjen ostot sisältyvät periaatteessa reaali-pääoman ostoihin. Kiinteistöjen arvonnkorotukset eivät ole rahoitusvirtoja, eivätkä siten oikeastaan kuuluisi kehikkoon ollenkaan. Pankkien kassoista ainoastaan osa on seteleitä, muu on tiettyjä täysin likvidejä ja varmoja saatavia. Näiden samoin kuin maksujen välitykseen liittyvien saatavien ja velkojen, siirtyvien erien ja muiden varojen ja velkojen osalta sektorien selvittäminen on vaikeaa, joskaan ei kokonaisuuden kannalta kovin merkityksellistä.

Pankkisektori ei ole homogeeninen. Postipankin asemasta valtion kassavarojen keskeisenä sijoituskohteena johtuu, että sen käsittely ei ainakaan viime vuosina ole ollut muiden pankkien yhteydessä rahoitusmarkkina-analyysin kannalta hyvä ratkaisu. Toisaalta Postipankin merkitys on kokonaisuuden kannalta niin pieni, ettei sen erottaminen kokonaan omaksi sektorikseen tunnu kehikon suppeustavoitteen valossa mielekkäältä. Niinpä onkin tyydytty siihen, että alaosassa Postipankki erotetaan tarpeen vaatiessa muista pankeista käyttämällä eri "markkinoita".

3.3. Muut rahoituslaitokset¹

Muut rahoituslaitokset on heterogeeninen ryhmä, joka saa

---

1. Muita rahoituslaitoksia koskevia tilastoja ovat mm. luottokantatilasto, Pankkitilasto (SVT VII D, kiinnistysluottolaitosten osalta), liikepankit ja kiinnistysluottolaitokset (SVT VII C), Rahalaitosten anto- ja ottolainaus (kiinnistysluottolaitokset), Suomen Obligaatiokirja, Vakuutusyhtiöt, OECD Financial Statistics, IFS, Osamaksukaupan rahoitustilasto (luottokaupan rahoituslaitokset), tilastokeskuksen rahoitustaseet sekä vuosikertomukset (erityisesti Kansaneläkelaitoksen ja kehitysluottolaitosten osalta). Valtion suhteista muihin rahoituslaitoksiin on kerrottu julkaisussa: "Hallituksen kertomus eduskunnalle valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 19..", kunkin vuoden tulo- ja menoarvioesityksessä sekä valtion tilinpäätöksessä. Ei-yhtiömuotoisten vakuutuslaitosten osalta on julkaisemattomia tietoja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä.

sijoitettavat varansa erilaisista lähteistä. Rahoituksen käyttö suuntautuu valtaosin pitkäaikaisiin luottoihin. Sektorin kokonaisrahoitustaseen pääerät olisivat ilmeisesti seuraavat:

Muiden rahoituslaitosten rahoitustase

<u>Rahoituksen käyttö</u>	<u>Rahoituksen lähteet</u>
Δ Lainat eri sektoreille	Δ Rahoitusylijäämä
Δ Valtion obligaatiot	Δ Vahinko-, henki- ja eläke- rahastot
Δ Obligaatioluotot muille sektoreille	Δ Pankkilainat
Δ Pankkitalletukset	Δ Debentuuriluotot valtiolta ym.
Δ Asunto-osakkeet	Δ Obligaatioluotot eri sekto- reilta
Δ Muut osakkeet	Δ Maksulliset osakepääoman korotukset

Muut rahoituslaitokset-sektoriin luetaan kiinnitysluotto-
laitokset, kehitysluottolaitokset, vakuutusyhtiöt, Kansan-
eläkelaitos, ei-yhtiömuotoiset vakuutuslaitokset, luotto-
kaupan rahoituslaitokset ja palveluluottolaitokset. Näiden
rahoituslaitosten varojen lähteet ja käytön saa täydelli-
simpinä viime vuosilta tilastokeskuksen julkaisemista ra-
hoitustaseista. Valmiiksi koottujen rahoitustaseiden viive
on kuitenkin pitkä, joten suhdanneseurannan kannalta on tär-
keää käyttää primäärilähteitä sitä mukaa kuin niitä on saa-
tavissa.

Kiinnitysluottolaitokset ja kehitysluottolaitokset saavat
suurimman osan varoistaan liikkeelle laskemistaan joukko-
velkakirjalainoista. Niiden ulkomaiset luotot on selvitetty
maksutasetilastojen perusaineistosta. Kotimaisia obligaa-
tioita ne ovat emittoineet lähinnä pankeille ja yleisölle.
Kehitysluottolaitokset, nimenomaan Suomen Vientiluotto Oy,
ovat saaneet suuren osan rahoituksestaan valtion ja rahoi-
tuslaitosten debentuurilainoina. Näiden luottojen osalta
paras, joskin melkoiselle viiveellä julkaistava lähde on
vuosittain "Hallituksen kertomus eduskunnalle valtiova-
rain hoidosta ja tilasta" tai suunnitelmien osalta tulo-

ja menoarvioesitys. Sektorijaon suhteen on merkittävää, että Suomen Vientiluotto Oy ei myönnä lainoja ulkomaille vaan yrityssektorille, joka antaa toimitusluotot ulkomaisille asiakkailleen.¹ Valtion rahoituksesta kehitysluottolaitoksille menee melkoinen osa myös osakepääomien korotusten kautta.

Kaikkien erityyppisten vakuutuslaitosten kohdalla vakuutusrahastot ovat tärkein rahoituksen lähde. Näiden rahastojen kasvu eli ns. vakuutussäästäminen on nykyisissä kansantulolaskelmissa käsitelty seuraavasti: Kansaneläkelaitoksen rahastot on luettu julkiseen säästämiseen ja muiden vakuutuslaitosten rahastot kotitaloussektorin säästämiseen siitä riippumatta ovatko ne pakollisen vaiko vapaaehtoisen vakuutussäästämisen seurausta. Kun tämä käsittely halutaan säilyttää muuttumattomana, sijoitetaan rahoitusjäämän ja rahoitusvaateiden hankintaa kuvaavien erien väliin korjauserä, jolla tarvittava osa julkisen ja kotitaloussektorin säästöistä siirretään muiden rahoituslaitosten taseeseen niiden rahoituksen lähteeksi.

Vakuutustoimintaa harjoittavien instituutioiden määrä on suuri, ja se käsittää vakuutusyhtiöt, Kansaneläkelaitoksen, Eläketurvakeskuksen, avustuskassat, eläkesäätiöt, työeläkekassat, työttömyyskassat, työttömyyskassojen keskus-kassat, merimieseläkekassan, Kunnallisen eläkelaitoksen, Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen ja vakuutusyhdistykset. Niiden tilastointi ei tilastojen epäyhtenäisen asiasisälön eikä tilastojen hitaan valmistumisen vuoksi ole nykyisin tyydyttävä.

Luottokaupan rahoituslaitoksilla ja palveluluottolaitoksilla on suhteellisen vähäinen merkitys. Ne ovat Suomessa lähinnä liikepankkien omistamia ja osakerahoituksen lisäksi myös luottorahoitus on valtaosin saatu liikepankeilta.² Luottokaupan rahoituslaitokset eivät anna luottoja ko-

1) Vuodesta 1975 alkaen Vientiluotto voi antaa rahoitusta myös suoraan ulkomaille.

2) Noin puolet rahoituksesta saadaan suorina liikepankkien luottoina ja loput on liikepankkien (jostakin?) välittämää.

titalouksille vaan kaupalle, siis yrityssektorille, vaikkakin esimerkiksi luottokantatilastossa niiden luotot on merkitty yksityisille henkilöille annetuiksi.

Muiden rahoituslaitosten varojen käytön puolella ovat tärkeimpiä lainojen tai obligaatioiden muodossa annetut luotot muille sektoreille. Sen lisäksi niillä on melkoisesti pankkitalletuksia ja osakesijoituksia lähinnä asunto-osakkeisiin sekä vähäisiä ulkomaisia saatavia.

Muiden rahoituslaitosten, samoin kuin rahalaitosten ja valtion antamien luottojen kuvaajana on luottokantatilasto keskeinen.¹ Tätä tilastoa on laajennettu useaan otteeseen myös muiden rahoituslaitosten osalta, mikä on lisännyt sen käyttökelpoisuutta, mutta mikä toisaalta on aiheuttanut sarjoihin katkoja. Suurimmat puutteet olivat ei-yhtiömuotoisten vakuutuslaitosten puuttuminen ennen vuotta 1968 ja valtion ja rahoituslaitosten välisten sekä rahoituslaitosten keskinäisten luottojen puuttuminen ennen vuotta 1970. Näiden aukkojen täyttäminen jälkeinpäin on monilta osin hankalaa. Ei-yhtiömuotoisten vakuutuslaitosten luotot saadaan sosiaali- ja terveysministeriön keräämistä taseista, mutta luotonannon jakautuminen sektoreittain puuttuu. Muiden rahoituslaitosten keskinäiset suhteet ja niiden suhteet valtioon on esitetty aikaisemmin Suomen Pankissa ja vuodesta 1970 tilastokeskuksessa tehdyissä rahoitustaseissa. Taseet julkaistiin Taloudellisissa selvityksissä vuoteen 1968 asti ja siitä alkaen monisteina. Rahoitustaseiden käyttökelpoisuutta vähentää se, että niiden laatimisperusteissa on tapahtunut varsin paljon muutoksia.

---

1. Sisällöltään suunnilleen nykyisessä muodossa luottokantatilasto on ilmestynyt vuodesta 1958. Sitä julkaistiin vuoden 1967 tilastoon asti Taloudellisissa selvityksissä, minkä jälkeen se on ilmestynyt erillisenä monisteena vuoteen 1970 asti Suomen Pankin ja sen jälkeen tilastokeskuksen julkaiseman. Luottokantatilastoa on tarkoitus uudistaa vuoden 1975 lopusta.

3.4. Ulkomaat¹

Rahoitustilinpäidossa ulkomaiset rahoitusvirrat tulevat Suomen kannalta katsoen "väärin päin", koska myös ulkomaat-sektorin osalta tarkastellaan sen rahoituksen lähteitä ja käyttöä. Ulkomaiden rahoitustase Suomeen nähden näyttäisi suunnilleen seuraavanlaiselta:

Ulkomaiden rahoitustase (Maksutase)Ulkomaiden rahoituksen käyttö   Ulkomaiden rahoituksen lähteet

Suomen tavaroiden ja palvelusten vienti

Suomen tavaroiden ja palvelusten tuonti

Tulonsiirrot ym. (netto) ulkomaille

= (Suomen) Vaihtotaseen vajeus
(= Rahoitusjäämä I)

Pääomansiirrot

Pitkäaikaisen pääoman tuonti Suomeen, netto

= (Suomen) Perustaseen vajeus

Lyhytaikaisen pääoman tuonti Suomeen, netto

= (Suomen) Yleistaseen vajeus

Suomen Pankin valuuttavarannon supistuminen

Suomen Pankin valuuttavarannon kasvu

Muiden valuutanpitäjien valuuttavarannon supistuminen

Muiden valuutanpitäjien valuuttavarannon kasvu

1. Maksutasetilastoja (pääomataseen osalta) on mm. julkaisuissa Bank of Finland Monthly Bulletin, Suomen maksutase vuosina 19.. ja 19.., International Financial Statistics ja tilastokeskuksen rahoitustaseissa. Yleisesitys Suomen ulkomaisten velkojen ja saatavien kehityksestä on julkaistu SYP:n Unitas-julkaisun kunkin vuoden ensimmäisessä numerossa. Maksutaseluvut vuosilta 1957-1967 on julkaistu Taloudellisissa Selvityksissä 1968 Reino Airikkalan artikkelissa Suomen maksutase vuosina 1957-1967.

Maksutasetilastoilla on rahoitusvirtatilinpidon kannalta se hyvä puoli, että pääpaino jo niiden kokoamisvaiheessa on virtatietojen saamisessa. Luvut ovat siis periaatteessa nimellisarvoisia ja kurssimuutoksista puhdistettuja. Vaikka tämä ei käytännössä pidäkään täysin paikkaansa, on maksutasetilastot katsottu kuitenkin niin luotettaviksi, että ne on otettu rahoitustilinpitokehikkoon pääkohdiltaan muuttamattomina. Yleisestä rahoitustilinpitokäytännöstä poiketen pääomataseen ryhmittely suoritetaan ainoastaan vaateen pituuden mukaan eli jakona: pitkäaikainen pääoma, lyhytaikainen pääoma ja valuuttavarannot. Tämä jako sisältää kaikki vaateet, myös obligaatiot ja osakkeet, jotka muiden sektoreiden osalta esitetään vaateina erikseen. Jako näihin kolmeen ryhmään suoritetaan kunkin kotimaisen sektorin ulkomaisen nettoaseman osalta erikseen.

Vuoteen 1965 saakka valuuttavarantoa katsottiin olevan ainoastaan Suomen Pankilla, mutta sen jälkeen siihen on luettu myös muiden valuutanpitäjien ulkomaisia nettosaatavia. Valuuttavarannon erottaminenhan perustuu paitsi vaateen muotoon ja pituuteen (alle 6 kuukautta) myös siihen talousyksikköön, jolla ulkomainen saatava tai velka on. Sen määrä on varsin helposti selvitettävissä, koska siihen kuuluvia eriä on ollut ainoastaan Suomen Pankin, Postipankin, liikepankkien, Valtiokonttorin ja muutamien pienempien yksiköiden taseissa. Valuuttavarantoa laskettaessa otetaan vähennyserinä huomioon lyhytaikaiset velat. Niinpä esimerkiksi liikepankkien valuuttavaranto on ollut jo toistakymmentä vuotta negatiivinen.

Lyhyt- ja pitkäaikaisen pääoman selvittäminen on huomattavasti vaikeampaa kuin valuuttavarannon selvittäminen. Lyhyt- ja pitkäaikaisten vaateiden välinen raja on sopimustenvarainen ja yleensä katsotaan vaateen kuuluvan pitkäaikaisiin, jos se on kestoaltaan yli vuoden. Lyhytaikaisen pääoman selvittämisessä ovat maksutasetilastoinnin vaikeimmat kohdat. Suurimmat virhemarginaalit ovat lyhytaikaisissa kauppaluotoissa, mutta nekin pysyvät kohtuullisina johtuen harjoitettavasta valuutantarkkailusta, mikä suo

mahdollisuudet tilastointiin. Kauppaluottojen sektorijaosta ei ole nykyisin tietoa, mutta ne voinee suurta tilastovirhettä tekemättä sijoittaa yrityssektoriin, vaikkakin myös valtiolla ja kunnilla (näiden liikelaitoksilla) olettaisi olevan ulkomaisia kauppavelkoja ja saataviakin. Suomen Pankin ja pankkien taseissa olevat vekselit ja obligaatiot luetaan lyhytaikaiseen pääomaan. Tänne kuuluvat myös vakuutuslaitosten sekä varustamoiden ym. yritysten ulkomaiset talletukset. Valtiollakin on ollut ajoittain lyhytaikaisia saatavia. Velkojen puolella lyhytaikaiseen pääomaan merkitään mm. Suomen Pankin taseen vastattavista osoitettujen erityisten nosto-oikeuksien muutos. Lyhytaikaiseen pääomaan sijoitetaan maksutaseen laskemisessa residuaaliksi jäänyt tilastovirhe-erä, jonka voinee hyvin sijoittaa kotimaisista sektoreista yritysten kohdalle, vaikkakin siihen kertyy käytännössä myös mm. kurssivoittoja ja -tappioita.

Pitkäaikainen pääoma saadaan jaetuksi sektoreittain suhteellisen hyvin, vaikkakin esimerkiksi muiden rahoituslaitosten pääomantuontia koskevat tiedot saadaan varsin myöhään. Pitkäaikaisia ulkomaisia velkoja on maksutasetilaston mukaan ollut kotitalouksia lukuunottamatta kaikilla kotimaisilla sektoreilla, joskaan niitä ei Suomen Pankilla eikä pankeilla ole ollut viime vuosina. Suomen Pankille

nostettavat IMF:n valmiusluotot tulevat nostovaiheessa kirjatuiksi maksutaseeseen Suomen Pankin pitkäaikaisena ulkomaisena velkana ja toisaalta valuuttavarannon kasvuna. (Suomen Pankin ulkomainen nettoasema ei siis nostovaiheessa muutu.) Pitkäaikainen velka on vaademuodoltaan moninaista. Useimmilla sektoreilla on ulkomaisia obligaatiolainoja, valtiolla on lainoja kansainvälisiltä järjestöiltä ja yrityssektorilla toimitusluottoja. Pitkäaikaisista saamista muodostavat pääosan teollisuuden myöntämät toimitusluotot. Viime vuosina ovat pienenä eränä tulleet mukaan valtion myöntämät kehitysluotot. Pitkäaikaiseen pääomaan luetaan luottojen ja obligaatioiden ohella myös suorat sijoitukset, joiden merkitys tosin on useimpina vuosina ollut vähäinen.

Maksutaseesta saatavien lukujen käyttäminen kotimaisten sektoreiden rahoitustaseissa niiden ulkomaisen nettoaseman osoittimena aiheuttaa tilastovirhettä sektoreiden omiin taseisiin, sikäli kuin nämä taseet ovat olemassa. Tilastojen väliset erot johtuvat mm. erilaisista sektoritulkinnoista, ulkomaisia eriä arvostettaessa käytetyistä erilaisista valuuttakursseista (vaihtoehtoina: parikurssi, päivän ostotai myyntikurssi, keskuskurssi, myyntikurssien keskiarvot) valuuttakurssien muutoksista, ulkomaisten saatavien aliarvostuksista jne.

3.5 Kunnat¹

Kuntien rahoitustase on pääkohdittain seuraavanlainen:

<u>Rahoituksen käyttö</u>	<u>Rahoituksen lähteet</u>
	Tulot (brutto)
Annetut tulonsiirrot	Saadut tulonsiirrot
	= Käytettävissä olevat tulot (brutto)
Kulutukset	
	= Säästö (brutto)
Investoinnit (brutto)	
	= Rahoitusylijäämä = Rahoitusjäämä I
	Saadut pääomansiirrot, netto
	= Rahoitusjäämä II
Kiinteistöjen ostot (netto)	
Siirtyvät erät (netto)	
	= Rahoitusvaateiden muutokset
Δ Pankkitalletukset	Δ Lainat eri sektoreilta
Δ Antolainaus	Δ Obligaatioluotot
Δ Obligaatiot ja osakkeet	

1. Kuntien rahoitusliiketoimia kuvaavia tilastoja ovat mm. Kuntien finanssitalasto, Kuntainliittojen talous, luottokantatilasto, Suomen Obligaatiokirja. Kuntien taloutta koskevia tilastoja on usein myös lehdissä "Suomen Kunnallislehti" ja "Suomen kunnat". Kunnallistalouden neuvottelukunta on julkaisut erillisselvityksiä, joista esim. julkaisussa "Kunnallistalouden kehitys vuoteen 1977" on esitetty lyhyesti kansantalouden tilinpidon lukujen ja Kuntien finanssitalaston sekä Kuntainliittojen taloustalaston lukujen välisiä yhteyksiä.

Kuntien rahoitusjäämä pääomansiirtojen jälkeen on yleensä ollut varsin pieni, joten saatavien kasvu ja velkojen kasvu ovat olleet lähes yhtä suuret. Kunnat ovat sijoittaneet varjojaan reaaliomaisuuteen, pankkitalletuksiin, antolainaukseen ja arvopapereihin. Rahoituksen lähteinä ovat alaosassa luotot rahoituslaitoksilta, valtiolta ja ulkomailta. Sekä rahoituksen lähteiden että käytön puolella ovat lisäksi meno- ja tulojäämät sekä ennakot ym. siirtyvät erät, joita ei ole merkitty asetelmaan.

Kuntien kirjanpitojärjestelmä on samantyyppinen kuin valtionkin, mutta kuntien osalta puuttuvat toistaiseksi ne viime vuosina valtiontalouden tilastoissa tehdyt uudistukset, jotka tekevät niistä kokonaistaloudellisen rahoitus-tilinpidonkin kannalta monilta osin käyttökelpoisia. Kuntien tilastoissa on kuitenkin parhaillaan menossa ilmeisesti varsin perusteellinen uudistustyö, joka parantanee sekä tilastojen selkeyttä, että toivottavasti myös tilastojen valmistusnopeutta.

Kuntien veloista saadaan tiedot kotimaisten luottojen osalta luottokantatilastosta (vuoden 1974 alusta mahdollisesti pankkiluottojen osalta neljännesvuosittain myös anto- ja ottolainauksilastosta) ja ulkomaisista luotoista maksutasetilastojen perusaineistosta. Valtion antamista luotoista on lisäksi erillisselvityksiä valtiontalouden kehitystä kuvaavissa julkaisuissa. Kuntasektorilla, johon sisällytetään myös kuntien liikelaitokset, lienee melkoisesti myös kauppaluottoja yrityksiltä ja ulkomailta, mutta näistä ei ole tietoja.

Kuntien rahoitusvarojen käyttöä koskevat tiedot ovat olleet puutteellisia. Luottokantatilasto ei sisällä kuntien omista varoistaan antamia luottoja, joten ne on selvitettävä kuntien finanssitilastosta ja muista lähteistä. Luotoilla ei kuitenkaan ole kovin suurta merkitystä, ja ne ovat olleet lähinnä suurten kaupunkien antamia asuntolainoja. Kunnat välittävät valtion varoista lainoja kotitalouksille, mutta

näiden asema on kunnallistaloudesta erillinen, joten niitä on tuskin syytä lisätä kuntasektorin taseeseen.

Kuntien rahoituksen käytön puolella suurin erä on pankkitalletukset, joita moniyksikköinen kuntasektori tarvitsee jo transaktioitaan varten paljon. Osa talletuksista on erilaisten rahastojen katteena sekä siirtomäärärahojen sijoituksina. Kuntien talletuksia koskevat tiedot ovat olleet puutteellisia, mutta piakkoin ne pitäisi saada neljännesvuosittain pankkien ottolainautiedoista.

Rahoitusvaateiden hankkimisen ulkopuolelle kuuluvat varojen käyttönä reaaliomaisuuden, lähinnä maan ostot, joilla varsinkin viime vuosina on ollut kuntien rahoitustaseessa oma merkityksensä. Kiinteistöjen ostoista on olemassa tilastoja, joskaan ei sektorikohtaisina. Kunnat ostanevat maata kuitenkin lähinnä kotitaloussektorilta. Toisaalta ne myyvät tontteja yrityksille ja kotitalouksille sekä asunto-osakeyhtiöille, joten osa näistä rahoitusvirroista nettoutuu. Kuntien siirtyvien erien tarkempaan käsittelyyn ei menty. Näiden osalta tulojäämät (valtaosin verojäämiä ja muita saatavia valtiolta) ovat menojaamiä huomattavasti suuremmat.

Kuntien samoin kuin valtionkin tilejä sekoittavat melkoisesti siirtomäärärahat, joiden käyttö ei ole sidottu tiettyyn vuoteen, vaan niiden käyttöaika on useita vuosia. Näitä ovat erityisesti suuriin rakennushankkeisiin varatut määrärahat. Jos tällainen määräraha siirtyy, merkitsee se sitä, että investointi on jäänyt tältä osin suorittamatta ja rahoituksen käyttö on jäänyt vastaavasti pienemmäksi. Jos rahoitus hanketta varten oli jo kuitenkin hankittu joko tulorahoituksella tai luotoilla, joudutaan rahat käyttämään lähinnä lyhytaikaisiin sijoituksiin. Tilastointimenetelmistä johtuu, että käyttämättömiä siirtomäärärahoja tulee helposti luetuksi menoihin esim. maan ostojen kohdalla, joten ne näkyvät tilastovirheissä. Vaikka käyttämättömien siirtomäärärahojen tulisikin periaatteessa jäädä suorite- ja kassapohjaisen rahoitustilinpidon ulkopuolelle, ei niiden tarkastelua ole syytä kokonaan unohtaa, varsinkaan kun ne

ennusteita ajatellen sisältyvät velvoitepohjaisiin tulo- ja menoarvioehdotuksiin.

Kuntien rahoitustilastoilla on ollut tunnetusti kaksi pääasiallista puutetta. Toinen on niiden valmistumisen pitkä viive ja toinen eri perusteilla laadittujen tilastojen esittäminen eri kuntaryhmistä. Kaupungit ja kauppalat sekä toisaalta maalaiskunnat ovat tosin sisältyneet samaan kuntien finanssitilastoon, mutta tiedot ovat olleet osittain erilaisia ja edellisten osalta huomattavasti tarkempia. Kuntainliittoja koskevat tiedot ovat ilmestyneet erillisessä tilastossa: "Kuntainliittojen talous". Edellä mainituista puutteista johtuen kuntien rahoituksen seuranta on ollut vähäistä. Kuitenkin kuntien rahoitusasemaa koskevien tietojen vähittäinen paraneminen lisää kuntasektorin painoa rahoitustilinpitotarkastelussa.

3.6. Yritykset ja kotitaloudet

Yritys- ja nimenomaan kotitaloussektori ovat residuaalisektoreita, mistä syystä niiden sisältö jää heterogeeniseksi. Yrityssektori sisältää sekä yksityiset että valtio- enemmistöiset yhteisömuotoiset yritykset, siis lähinnä osakeyhtiöt ja osuuskunnat. Se sisältää myös kaikki elinkeinot pikku kaupoista suuriin voimalaitosyhtiöihin ja monitoimi-alayrityksiin. Kotitaloussektoriin kuuluvat paitsi eri tulotasoilla, alueilla, elinkeinoissa ym. toimivat varsinaiset kotitaloudet myös asunto-osakeyhtiöt¹, erilaiset yhdistykset ja järjestöt, kirkkokunnat, säätiöt jne. Tästä sektoreiden heterogeenisuudesta johtuu, että niiden sekä tilastointi että analysointi on vaikeaa.

---

1. Itse asiassa nykyisessä kansantalouden tilinpidossa on kotitaloussektoriin sisällytetty koko asuntojen omistus.

Kotitaloussektorin rahoitustase

<u>Rahoituksen käyttö</u>	<u>Rahoituksen lähteet</u>
	Tulot (brutto)
Annetut tulonsiirrot	Saadut tulonsiirrot
	= Käytettävissä oleva tulo (brutto)
Kulutukset	
	= Säästö
Investoinnit (brutto)	
	= Rahoitusylijäämä = Rahoitusjäämä I
	Saadut pääomansiirrot (netto)
	= Rahoitusjäämä II
Siirtyvät erät (netto)	Kiinteistöjen myynti (netto)
	= Rahoitusvaateiden muutokset
Δ Setelistö	Δ Lainat eri sektoreilta
Δ Aikatalletukset	Δ Muiden sektoreiden sijoitukset asunto-osakkeisiin
Δ Valtion obligaatiot	
Δ Muiden sektoreiden obligaatiot	
Δ Osakesijoitukset	
Δ Kotitalouksien osuus vakuutusrahastosta	

Kotitaloussektorin alaosasta kokonaisuutena ei liene mitään itsenäistä aikasarjatietoa, vaan koko aineisto on muiden sektoreiden taseista lähtöisin. Sektorin alaryhmien osalta on tietoja, mutta ne eivät juuri koske varsinaisia kotitalouksia. Tilastokeskuksen julkaisema asunto-osakeyhtiöiden tasetilasto sisältää vain parilta vuodelta tietoja omaisuustaseista. Erillisselvityksiä ja poikkileikkaustutkimuksia kotitaloussektorin rahoitusasemasta on tehty, mutta ne jäävät tässä tapauksessa vain rahoitustilinpitoa täydentävän informaation asemaan.

Yrityssektorin osalta tilanne on jonkin verran parempi, koska eräistä tärkeistä osasektoreista on olemassa tasetilastoja. Teollisuuden tasetilasto on ilmestynyt vertailukelpoisena ja suurin piirtein nykyisessä laajuudessaan vuodesta 1960, joten siitä on saatavissa aikasarjat koko selvitysajalta. Vuodesta 1967 teollisuuden tasetilasto on sisältänyt tietoja saatavista ja veloista velallis- ja luotonantajaryhmittäin. Teollisuuden tasetilaston perusteella on teollisuus mahdollista jakaa edelleen varsin yksityiskohtaisesti toimialoittain.

Kauppamerenkulun sekä huolinta- ja ahtaustoiminnan tasetilasto on ilmestynyt vuodesta 1961. Tukku- ja vähittäiskaupan tasetilasto on saatavissa vasta vuodesta 1969, joten sen tiedoista ei ole riittäviä aikasarjoja. Näiden lisäksi on ilmestynyt eräitä muita suppeita eri alojen taseinformaatioon perustuvia tilastoja.¹ Tasetilastojen suuri heikkous suhdanneseurannan kannalta on niiden valmistumisen viive. Yrityssektorin rahoituksesta on myös erillisiä tutkimuksia ja tietoja. Erikoisuutena rahoitustilinpidoon kannalta todettakoon osuuskauppojen säästökassoihin tehdyt talletukset. Ne esitetään esim. tilastokeskuksen kokoamissa otollainustilastoissa ja rahoitustilinpitoon ne tulevat yrityssektorin rahoituksen lähteenä ja kotitaloussektorin rahoituksen käyttönä.

---

1. Tarkemmat tiedot tilastokeskuksen Tilasto-oppaassa.

Yrityssektorin rahoitustaseRahoituksen käyttöRahoituksen lähteetKäytettävissä oleva tulo
(brutto)

= Säästö (brutto)

Kiinteät investoinnit (brutto)

Varastojen lisäys ja tilasto-
virhe (Kansantalouden tilin-
pidosta)= Rahoitusali jäämä =
Rahoitusjäämä I
(miinus-merkkisenä)
Pääomansiirrot (netto)

= Rahoitusjäämä II

= Kiinteistöjen ostot

Siirtyvät erät (netto)

= Rahoitusvaateiden muutokset

Δ Käteistalletukset

Δ Lainat eri sektoreilta

Δ Kauppaluotot ulkomaille

Δ Kauppaluotot ulkomailta

Δ Kauppaluotot kotimaisil-
le sektoreille

Δ Obligaatiot ja debentuurit

Δ Obligaatiot ja osakkeet

Δ Maksulliset oman pääoman ko-
rotukset

Yrityssektorin rahoitustase muistuttaa jossain määrin yri-
tyksen omaisuustasetta (sen muutoksia). Tässä yhteydessä
voitaisiinkin tarkastella kuinka yllä mainitut tasetilas-
tot periaatteessa kytkeytyvät rahoitustilinpitokehikkoon.

Yrityssektorin rahoitustaseessa ovat pääerinä rahoituksen
käytön puolella yläosassa kiinteät investoinnit ja varasto-
investoinnit sekä alaosassa erilaiset rahoitussaatavien li-
säykset. Rahoituksen lähteinä ovat säästö sekä erimuotois-
ten velkojen (ml. osakepääoman) lisäys. verrattaessa näitä
virtoja yritys sektorin yhdistetyn omaisuustaseeseen muutok-
siin, todetaan kiinteiden (netto)investointien vastaavan
suunnilleen käyttöomaisuuden muutosta, varastoinvestoin-
tien vaihto-omaisuuden muutosta, rahoitussaatavien lisäyk-

sen rahoitusomaisuuden kasvua, velkojen (pl. osakepääoman) kasvun vieraan pääoman lisäystä ja säästön sekä osakepääoman lisäyksen oman pääoman ja erilaisten varausten lisäystä.

Tällaisessa analogiassa täytyy tietenkin olla varovainen. Kumpaankin tilastosysteemiin sisältyvät ensinnäkin omat tilastovirheensä. Yritysten käyttöomaisuuden kasvuun luetaan muutakin kuin kansantalouden kiinteät investoinnit, esim. maanostot ja eräät arvopaperit. Yritysten taseissa oleva käyttöomaisuuden muutos ei pyrikään vastaamaan todellista reaali-pääoman muutosta, vaan se on kirjanpidollinen poistojen jälkeen syntyvä jäännöserä. Kansantalouden tilinpidon varastojen lisäys (tilastovirheineen) on periaatteessa todellinen varastojen lisäys eikä kirjanpidollinen kuten yritysten tasetiedoissa. Analogia osoittaa toisaalta, että mikäli kansantalouden tilinpidon laskelmissa on onnistuttu, sen mukainen yrityssektorin säästö sisältää paitsi yrityksen jätettyä näytettyä voittoa myös kaiken mahdollisen kätkeytyn voiton kuten varastovaraukset, luottotappiot ylittävät luottotappiovaraukset sekä muut varaukset ja vähennykset, jotka ylittävät vastaavat menetykset.

Tästä rahoitustaseen ja tasetilaston vertailusta todettakoon vielä, että yrityssektorin rahoitustase näyttää paljon "tyhjemmältä", koska siitä puuttuvat yrityssektorin sisäiset kauppaluotot. Käytännössä yritysten kauppaluotot jäävät tilastojen puutteessa epäselviksi myös muihin sektoreihin päin ulkomaita lukuun ottamatta. Sisäisten kauppaluottojen puuttuminen merkitsee toisaalta selvää puutetta silloin, kun analysoidaan yrityssektorin käyttäytymistä.

Koko rahoitustilinpidon kannalta keskeinen ongelma on yritys- ja kotitaloussektorien erottaminen toisistaan. Erottaminen on mahdollista ainoastaan niiltä osin kuin muut sektorit ovat suorittaneet tämän jaon omien rahoitussuhteittensa osalta. On tunnettua, että jako on monilta osin puutteellinen. Suurimmat vaikeudet liittyvät pankkitalletusten ja osakeomistuksen erottamiseen, joskin myös kaupp- ja tililuottojen sekä obligaatioiden erotta-

minen on arvionvaraista. Myös luottojen jako kotitalous- ja yrityssektorin kesken vaatii peukalosääntöjä, joille kuitenkin nykyinen luottokantatilasto antaa sentään jonkin verran pohjaa. Toisaalta sektorijaosta on olemassa suhteellisen luotettavaa tietoa. Valtion antamien lainojen osalta voidaan sektorijako selvittää varsin hyvin. Kotitaloussektorin ulkomaiset velat ja saatavat lienevät makrotalouden mittoissa merkityksettömiä.

Obligaatiot ja osakkeet muodostavat myös edellä mainitun ongelman osalta oman alueensa. Seuraavassa näitä käsitellään kuitenkin myös laajemmin, koska näihin samoin kuin muihinkin siirrettäviin velkakirjoihin liittyy sektorijako-ongelmia myös kaikkien muiden sektoreiden osalta.

3.7. Arvopapereiden sektorijakoon liittyviä ongelmia

3.7.1. Obligaatiot ja debentuurit

Kotimaisten sektoreiden sekä kotimaassa että ulkomailla liikkeelle laskemat obligaatiot on tilastoitu Suomen Pankin julkaisemassa Suomen Obligaatiokirjassa. Jako kotimaisiin ja ulkomaisiin obligaatioihin ei kuitenkaan täysin päde, sillä ulkomailla liikkeelle laskettuja obligaatioita on ostettu kotimaahan. Tiedot näistä ostoista ovat eräiltä osin puutteellisia.¹

Obligaatiokirjasta saadaan obligaatiot liikkeellelaskijan, siis velallissektorin mukaan ryhmiteltynä. Tiedot sisältävät sekä liikkeellelasketut uudet obligaatiot että liikkeellä olevien obligaatioiden varantojen nettomuutokset. Nämä tiedot koskevat kuitenkin obligaatioiden nimellisarvoja, joten ne eivät kerro tarkkaan liikkeellelaskijan saamaa

---

1. Suomen Obligaatiokirjassa on tiedot ainoastaan obligaatioiden varannoista. Nykyisten usein vaihtuvien valuuttakurssien aikana ulkomaisten obligaatioiden varantojen muutokset eivät kerro todella tuotua netto-obligaatorahoitusta. Lisäksi vuoden vaihteen varantoa laskettaessa on käytetty viime vuosina eri kursseja (keskuskurssi ym.)

rahoitusta, sillä emissiokurssi voi poiketa sadasta. Obligaatiokirja sisältää lainakohtaisissa tiedoissaan myös emissiokurssit, joten todellisen rahoituksen laskeminen olisi mahdollista.

Obligaatioiden haltijoiden selvittäminen on melkoisesti liikelelaskijaa vaikeampaa. Siirrettävinä velkakirjoina obligatiot olisi selvitettävä haltijasektorin taseesta, mutta tasetietojen käyttöä vaikeuttaa se, että obligatiot on vaihtelevassa määrin aliarvostettu. Liikepankkien hallussa olevat obligatiot saadaan nimellisarvoisina vuosittain tilastosta "Liikepankit ja kiinnitysluottolaitokset". Muita lähteitä nimellisarvoisten obligatioiden suhteen ovat luottokantatilasto ja tilastokeskuksen rahoitustaseet, joiden tulisi sisältää obligatiosaatatavat ilman aliarvostuksia. Näin ei kuitenkaan kaikilta osin ole (esim. Postipankki). Valtion obligatioiden myyntien osalta on saatavissa kuukausitietoja. Näistä saadaan myynnit pääsektoreittain, sen sijaan kuoletukset ovat yhtenä kokonaisuutena. Käytettävissä on näiden osalta myös julkaisematon yksityiskohtaisempi selvitys (Elonen).

Valtion obligatiot on yleensä emittoitu tietyille sektoreille, ja sikäli kuin kysymyksessä on pysyvä sijoitus (vakuutuslaitoslainat), on sektorijako tältä osin selvä. Nimenomaan yleisöobligatioiden osalta tapahtuu kuitenkin myös myyntejä muille sektoreille sekä obligatioiden sekundääristä kauppaa, joten niiden sektorijakoa ei saada valtion tilastoista tyydyttävästi selville. Kuntasektorin ottama obligatioluotto on ollut vähäistä, ja kotimaiset kuntien obligatiot ovat lähes kokonaan pankkien ja muiden rahoituslaitosten hallussa.

Yksityisistä obligaatioista ovat merkittävimmät olleet muiden rahoituslaitosten sekä kotimaassa että ulkomailla liikellelaskemat lainat. Myös yrityssektorin emissiot ovat viime vuosina lisääntyneet obligaatioiden verotuskohtelun muuttumisen myötä. Kotitalouksien verohelpotuksista huolimatta valtaosa yksityisistä obligaatioista on pankkien ja muiden rahoituslaitosten hallussa.

Luottokantatilasto ja tilastokeskuksen rahoitustase sisältävät obligaatioiden yhteydessä myös debentuurit, joita taas Suomen obligaatiokirja ei sisällä. Tämä häiritsee tilastojen vertailua. Debentureista ei ole erillistä tilastoa, mutta tiedot niistä ovat Suomen Pankin debentuurirekisterissä.¹ Valtio ja rahoituslaitokset ovat antaneet debentuurien nimellä melkoisesti luottoja kehitysluottolaitoksille.

Suomen vähäiset obligaatiomarkkinat saadaan Suomen Obligaatiokirjan, pankkitilastojen, luottokantatilaston, tilastokeskuksen rahoitustaseiden sekä valtion tilastojen ym. avulla jonkinlaisella tarkkuudella selvitettyiksi sektoreittain. Lukuun ottamatta Suomen Pankin ja pankkien välisiä kauppoja ovat obligaatioiden sekundääriset markkinat, esim. obligaatioiden pörssivaihto, pienet, eivätkä sekoita ratkaisevasti kuvaa. Kuitenkin eri tilastojen vertailussa on vaikeuksia, joita lisäävät debentuurit ja Suomen Pankille myydyt termiiniobligaatit, joista viimeksi mainitut puuttuvat pankkien osalta luottokantatilastosta ja julkaistuista pankkien taseista. Valtion vuoden 1966 laina Suomen Pankilta puuttuu Suomen Obligaatiokirjasta ja rahoitustaseissa se on merkitty lainoihin, mutta Suomen Pankin taseessa se sisältyi obligaatioihin. Valtion tilastojen yhteydessä, esim. julkaisussa "Hallituksen kertomus eduskunnalle valtiovarainhoidosta ja tilasta", esitetään yksityiskohtaisia tietoja valtion pitkäaikaisesta kotimaisesta velasta, mutta siihen sisältyy muitakin kuin obligaatiolainoja. Tämänäntyyppisistä vaikeuksista johtuen obligaatiolukuihin jää eroja, mutta nämä virheet eivät liene rahoitustilinpidon suurimpia.

1. Debentuurikortteja on pikku laatikollinen. Niiden tilastointi tietokoneen avulla on ollut jo muutamia vuosia käynnissä.

3.7.2. Osakkeet ja osuudet

Rahoitustilinpidoissa osakkeet muodostavat yhden finanssi-vaateen. Kuitenkin tämä vaade on sikäli poikkeuksellinen, että se on tosite pikemminkin reaaliomaisuudesta. Tästä aiheutuvat osakkeisiin liittyvät, vielä muitakin vaateita hankalimmat arvostusongelmat. Rahoitustilinpidon kannalta osakkeiden arvostuksessa on kuitenkin oleellista se, että arvostus on yhdenmukainen kansantalouden tilinpidoissa noudatetun käytännön kanssa.

Kansantalouden tilinpidoissa yrityssektorin säästö käsittää periaatteessa kaiken yritykseen jätetyn jakamattoman voiton, mikä sisältää paitsi vararahastoihin siirretyt erät myös erilaiset varaukset ja varastojen aliarvostukset ym. Olettaen, että kansantalouden tilinpidon mukainen yrityssektorin (netto)säästö vastaisi todellista, pitäisi sitä myös vastata yritysten todellisen arvon samansuuruisen kasvun, minkä taas tulisi teoriassa kuvastua osakepääoman markkina-arvon yhtä suurena kasvuna. Kansantalouden tilinpidon mukainen yritysten säästö voitaisiin siis katsoa myös osakkeet omistavan sektorin pääomatuloiksi ja säästöksi, jolloin osakepääoman arvon kasvu katsottaisiin tämän sektorin rahoituksen käytöksi ja yrityssektorin rahoituksen lähteeksi.

Näin ei kuitenkaan kansantalouden tilinpidoissa tehdä, vaan yritysten säästö katsotaan suoraan sektorin yläosaan kuuluvaksi rahoituksen lähteeksi. Tämä merkitsee samalla sitä, että säästöistä johtuvaa osakkeiden arvon kohoamista ja sen seurauksena mahdollisesti tapahtuvia osakkeiden ilmaisanteja ei oteta rahoituksen lähteinä eikä käyttönä huomioon.

Täysin selvää on, ettei rahoitustilinpitoon periaatteessa tule myöskään sitä muodollista oman pääoman kasvua, joka tapahtuu, kun suoritetaan erilaisia arvonjärjestelyjä esim. kiinteistöjen arvoa korotetaan ja tätä vastaava erä vastattavien puolella siirretään arvostuserien kautta omaan pääomaan:

Rahoitustilinpidossa jääkin ainoaksi sektorien väliseksi rahoituksen lähteeksi ja käytöksi oman pääoman osalta se osuus, joka maksullisten osakeantien tai osuuspääoman korotusten yhteydessä todella maksetaan yritykseen sektorin ulkopuolelta. Tästä erästä ei Suomessa ole julkaistuja tietoja kokonaisuutena.

Tilastokeskus tosin julkaisi vuoden 1973 loppuväliin saakka osakeyhtiötilastoa, jossa osakepääoman kasvu esitettiin elinkeinoittain ja toimialoittain. Kuitenkaan pelkkä osakepääoman muutos ei paljon kerro yrityksiin tulleesta rahoituksesta, vaan sen antama kuva toisaalta liioittelee ja toisaalta pienentelee sitä. Liioitteluvirhe johtuu osakkeiden ilmaisanneista, joissa ainoastaan vararahastoista siirretään varoja osakepääomaan ja annetaan tätä vastaavasti ilmaisia tai hinnaltaan nimellisarvon alittavia osakkeita yrityksen omistajille. Osakepääoman kasvu on taas liian pieni niissä tapauksissa, joissa osakkeet tarjotaan ylikurssiin ja hinnasta nimellisarvon ylittävä osa siirretään vararahastoihin.

Osakeyhtiötilasto sisältää myös asunto-osakeyhtiöt, joihin liittyvät ongelmat poikkeavat edellä mainituista ja niitä kosketellaan hiukan myöhemmin. Osakeyhtiöiden lisäksi olisi selvitettävä myös osuuskuntiin, kommandiittiyhtiöihin ym. yrityssektoriin luettaviin yrityksiin sijoitettu rahoitus. Kun edelleen siirrytään osakepääoman sektorijakoon nimenomaan osakkeiden omistamisen mukaan, joudutaan yhä suurempiin vaikeuksiin. Erityisesti on huomattava, että rahoitustilinpidon periaatteiden mukaan sektorin sisäiset yhteydet olisi poistettava. Seuraavassa käydään läpi osakkeisiin liittyviä ongelmia sektoreittain sekä vastattavien että vastaavien osalta.

Valtion hallussa olevat osakkeet ovat valtiokonttorin hoidossa erityisessä osakerahastossa, jonka sisältö on kuvattu vuosittain ilmestyvässä "Hallituksen kertomus eduskunnalle valtiovarain hoidosta ja tilasta". Suurin osa näistä on val-

tioenemmistöisten osakeyhtiöiden (sekä yrityssektoriin kuuluvien että rahoituslaitosten) osakkeita. Lisäksi valtion osakerahastoon kuuluvat Suomen osuudet eräissä kansainvälisissä rahoituslaitoksissa. (Nämä osuudet kuuluvat pitkäaikaisen pääoman taseeseen. Vuonna 1969 siirrettiin IMF:n markkaosuus Suomen Pankille). Kunnilla on pieni määrä lähinnä niiden toimintaan liittyvien laitosten (vesilaitosten, sähköyhtiöiden ym.) osakkeita, jotka ovat pääasiassa yrityssektorin velkaa.

Yrityssektori on osakkeiden suhteen erityisen hankala, koska osakkeita on sekä veloissa että saatavissa, ja velallisia velkojasektorit ovat vaikeasti selvitettävissä. Lisäksi olisi poistettava sektorin sisäiset osakeomistukset. Yritysten tasetiedot ovat tältä osin varsin puutteellisia, joskin pörssi-yhtiöiden osakevelkojen kehitys on selvitettävissä. Valtion, liikepankkien ja kiinnitysluottolaitosten hallussa olevat yrityssektorin osakkeet tiedetään. Ulkomaiset osakevelat ja saatavat saadaan maksutasetilastoista. Yritystilastojen uudistus on parhaillaan toteutettavana, ja se toivottavasti parantaa tilastoja myös tältä osin.

Asunto-osakeyhtiöiden osakkeet tulevat rahoitustilinpidossa kotitaloussektorin velaksi sikäli kuin ne ovat muiden sektoreiden omistuksessa. Asunto-osakkeiden kokonaismäärästä on osakeyhtiötilastossa sarja. Kuitenkin asunto-osakkeet osoittanevat näihin yhtiöihin todella sijoitetut varat vielä huonommin kuin yrityssektorin osakkeet, koska asunto-osakeyhtiöiden velkojen maksaminen yhtiövastikkeilla (rahoitusvastike) merkitsee samaa kuin yhtiön velkojen maksaminen omaa pääomaa lisäämällä. Sikäli kuin tietojen saatavuuden sallisi, olisi asunto-osakkeet ilmeisesti hyödyllistä erottaa omaksi vaateekseen. Kotitaloussektorin hallussa on puolestaan suuri osa yrityssektorin ja pankkien osakkeista ja osuuksista, mutta kokonaiskuvaa asiasta ei ole.¹

---

1. Pääomatulojen verotuskomitean mietinnössä (Komiteamietintö 1974:23) on arvioita tästä jaosta.

Muista rahoituslaitoksista on suuri osa osakeyhtiöitä. Näiden osakepääomasta on melkoisesti tietoja ja sen omistus voitaneen ainakin jossain määrin selvittää. Esim. kiinnitys-luottopankit ovat pankkien ja Suomen Pankin omistuksessa, erityisluottolaitoksissa on edellisten lisäksi mukana valtio. Vakuutusyhtiöiden omistuksen selvittäminen on vaikeampaa. Muilla rahoituslaitoksilla on omistuksessaan eri sektoreiden osakkeita, joskin lait asettavat rajoituksia tälle omistukselle. Vakuutusyhtiöillä on melkoinen määrä asunto-osakkeita.

Pankeista liikepankit ovat osakeyhtiöitä, osuuspankit osuuskuntia, säästöpankit säätiön luonteisia laitoksia ja Postipankki erityinen valtion laitos. Yksityispankkeihin ovat varojaan sijoittaneet useimmat kotimaiset sektorit, mutta jakauman yksityiskohdista ei ole tietoja. Pankkien hallussa olevien osakkeiden määrä on pankkilaeilla rajoitettu. Liikepankkien hallussa olevat osakkeet saadaan eräiden sektoreiden osalta julkaisusta "Liikepankit ja kiinnitys-luottolaitokset". Osakkeista osa on ulkomaisten osuuspankkien osakkeita.

Suomen Pankki samoin kuin Postipankki ovat valtion pankkeja, mutta niiden omaa pääomaa ei yleensä missään kirjata valtion omaisuudeksi. Kansantalouden tilinpidossa niiden säästö ja investoinnit tulevat valtion osakeyhtiöiden mukana yrityssektoriin.

Ulkomaiden osalta osakkeet tulevat käsitellyiksi pitkäaikaisen pääoman yhteydessä. Nämä tiedot eivät ole täsmällisiä rahoitusvirtatietoja, koska ne perustuvat myönnettyihin lupiin, mutta virheellä ei erän pienuuden vuoksi ole merkitystä.

4. Loppupäätelmiä aineisto-ongelmista

Edellä käsiteltyjen tilasto-ongelmien perusteella ei voi tulla muuhun tulokseen kuin siihen, että yhtä oikeaksi todettua ja todistettua tilastoaineistoa on mahdoton saada. Tuloksissa on jatkuvasti tarkistamisen ja tarkentamisen varaa. Lisäksi ovat eräät suureet kuten talletukset ja osakkeet sekä siirtyvät erät, joiden muodostamaa sektorijako-ongelmaa on mahdoton ratkaista erityisesti vuosimuutosten osalta. Tässä tilanteessa on epävarmaa arvioida tuloksia esimerkiksi tilastovirheiden suuruuden suhteen. Näyttää kuitenkin ilmeiseltä, että tilastovirhe jää reaalisektorissa varsin suureksi ja vieläpä ainakin ajoittain voimakkaasti heilahtelevaksi. Eräät vaihtelut ovat niin suuria, että herää epäilyksiä, ovatko niiden lähteet ensinkään alaosassa vai olisiko niitä etsittävä kansantalouden tilinpidon luvuista.

Suuri ja vaihteleva tilastovirhe merkitsee käytännössä sitä, että sen osalta menetetään identiteetistä saatava vapausaste-etu, eli enää ei voida jokaisen taseidentiteetin kohdalla yhtä tase-erää saada residuaalina. Toisaalta tilastovirheen analysointi auttaa jatkuvasti etsimään uusia virhelähteitä sen pienentämiseksi, joten niiden esiinsaamisella on hyvätkin puolensa.

Puutteellinen sektorijako houkuttelee "peukalosääntöjen" keksimiseen sektorien erottamiseksi. Menetelmiä onkin tässä suhteessa lukemattomia, vaikkakin ne lienevät yhtä kyseenalaisia. Eräs tapa on käyttää karkeita otoksia tai pelkkää kvalitatiivista informaatiota. On mahdollista myös käyttää mekaanisia menetelmiä, jolloin esimerkiksi puuttuvat luvut ratkaistaan siten, että kokonaistilastovirhe on mahdollisimman pieni.

Jos sektori-identiteettejä välttämättä tarvitaan, on tyydyttävä aggregatiivisempaan sektorijakoon, esim. yhdistettyyn kotitalous- ja yrityssektoriin. Rahoitustilinpitokehikon eräs etu onkin siinä, että se on hyvin helposti tehtävissä. Se vaatii ainoastaan yhdistettävien sektoreiden

erien yhteenlaskemisen, jolloin keskinäiset rahoitusvirrat nettoutuvat pois. Toisaalta rahoitustilinpitokehikko sallii helposti siirtymisen disaggregoidumpaan kehikkoon, mikä tapahtuu päinvastaisessa järjestyksessä. Myös vaateita eli "markkinoita" voidaan erottaa joustavasti.

Varsinkin suppeassa rahoitustilinpitokehikossa on pakko tyytyä erien varsin voimakkaaseen nettouttamiseen. Tämä koskee paitsi sektorin välisiä rahoitussuhteita myös kunkin vaateen muutosta siinä mielessä, että bruttolisäys ja kuoletukset nettoutetaan. Bruttotietoja varten kehikkoa voidaan laajentaa, jolloin tulee lähinnä kysymykseen kunkin sektorin rahoituksen lähteiden ja käytön esittäminen eri sarakkeissa.

Virtatietojen ohella tarvitaan varantotietoja. Rahoitusvarantojen osalta ne saadaan yleensä kohtalaisen helposti virtatietojen keräämisen yhteydessä. Niiden käyttöarvoa vähentää osaltaan se, ettei reaalivarannoista ole olemassa vastaavallaisia lukuja eräitä irrallisia tietoja lukuun ottamatta.